

R e t s e n s i o n

L. R e i n b e r g i diplomitöö kohta
teemal "Vändra murraku erijeoni J.W. Jann-
seni keeletarvitusel".

Sm. L. Reinberg on kirjutanud diplomitöö teemal "Vändra murraku erijeoni J. W. Jannseni keeletarvitusel". Teema käsitletus hõlmab endasse 98 lehekülge. Materjali on töö koostamiseks töötatud läbi piisavalt ja see on hästi süstematiseeritud. J. W. Jannseni keeletarvitusel esinevatele murdenähtustele on esitatud paralleelse vändra murrakust, kusjuures suur osa murdenäidetel on kogutud töö autori enese poolt. Töö on deskriptiivne, kuid üksikutel juhtudel on antud ka keeleajaleelisi seletusi. Autor on jälginud J.W.Jannseni töödes esinevaid murdejeoni nii foneetika, morfoleogia kui ka sõnavara osas. Käsitluse aluseks on keeleajaleeline lähtekeht (eriti foneetika osas). Mõnikord on aga küsimusi vaadeldud tänapäeva keele seisukohalt, kuigi see ei sobi kokku häälikuloo süsteemiga. Nõnda on lk. 14 kõneldud klusiilist silbi lõpul helitu konsonandi ees selliste sõnade puhul, nagu hoitid, leitid, rautsed jne. Keeleajaleeliselt ei ole siin tegemist silbilõpulise klusiiliga (Seda esineb ka mujal).

Töö on sisult päris tihe ja annab hea ülevaate J.W.Jannseni keele murdepärasustest. Sellest heelinata esineb töös rida puudusi, küsitavusi ja eksimusi.

Puudulikult on töös antud üksikute murdenähtuste levik eesti murretes. Mõnikord on märgitud, et käsitletav nähtus on peale vändra murraku tuntud ka teistes lääne-eesi murrakutes või põhja-eesi murretes. Alati pole seda aga tehtud (näit. ehamiku vokalisminähtuste puhul, mitm. osastava, mud-kesksõna tud-kesksõna jne. puhul). Üksikutel juhtudel võib tekkida selle tõttu isegi arusaamatusi. Nii näiteks selgub lk. 89, et es-liitelisi noomeneid võib kohata ai-

nult vändra murrakus. Tegelikult tuntakse aga selliseid noone-
neid, nagu eravas kuristegijäs jne. ka teistes lääne-eeski murrak-
kutes. Oleks elnud hea, kui autor lõppkokkuvõttes oleks seenu-
dapidata, millised murrejäänud Jannseni keeletarvituses on põhja-
eestilised, millised lääne-eeskilised ja milliste levik piirdub peen-
peemiselt vändra murrakuga.

Lk. 19-20. Ei ole mingit põhjust esitada sõnu nummer, pulver
alapestükis "B-spirant" ega rääkida nende puhul assimilatsioonist
mb>nn, lb>ly. Need on hilislaenuid saksa keelest (Nummer, Pulver)
ja nendes esineb vastupidine nähtus: nn>mb ja lb>ll teiste sõnade
analoogial.

Lk. 35 on paigutatud sisekaenähtuste alla silbi väljalangenine
sellistes vormides nagu kirjutakse pre kirjutatakse ja kirjutud
pre kirjutatud. See pole sisekadu. Siin on tegemist haploleogiaga,
umbisikulise tegunee oleviku puhul on silbi väljalangenine seletatav
ka keeleajalooliselt spirandi kaega (seda on töös tehtud, lk.60).
Lk. 35 ja lk. 88-89 väidab töö kirjutaja, et sõnades: istutud pre
istutatud, nimmetud, ellitud, kasvatud on langenud välja umbisikulise
tegunee tunnus. Tegelikult on langenud välja verbisufiks -ta (na-
gu õigesti on näidatud, lk. 59).

Lk. 59 ja 88 on märgitud, et silbi väljalangenine esineb
kausatiivides. Tegelikult haarab see ka faktitiive, nagu selgub
näidetest.

Lk. 36 on lõpuks ell nimetatud ka ne-sufiksi ärajätmist
sõnas inimene (ains. inimene). See pole lõpukaenähtus.

Autori käsitlusest (lk. 36,39,86) ilmneb, et vändra murrak-
kus ja J. W. Jannseni keeletarvituses esinevad lõpukaeta vormid
ainsuse nimetavas: kapi, kehva, küpsa. Need pole lõpukaeta vormid,
vaid nõrk aste ja vekeal on kandunud ainsuse nimetavasse vastavate
sõnade teistest käänetest.

Huvitavat materjali pakub sõnavara käsitlev osa. Pakib ainult küsiasu, kas on põhjust pidada murdesõnadeks sõna pakit-sena ja väljendit kaabaka konbol (lk. 70, 74).

Esineb ka väiksemaid sisulisi vääratusi, näit. lk. 35 ei sobi näidete hulka sõna soõdettakse; lk. 54 esineb: "sisekaelistes ja kontraherunud verbides (pre sisekaelistes ja kontraherunud noosaites) on saanti aitauss osastav -id: ...". Need on tingitud tähelepannest.

Töö on üldiselt korraltikult vormistatud. Seevitav oleks olnud murdenäidete transkriptsiooni ühtlustada. Esineb üksikuid vigu suteri enese peelt kirja pandud näidete transkriptsioonis, näit. lk. 13 soõbradeGa (LR) pre soõbradeGa, lk. 40 kärblane pre kärBlane.

Töö keeleline külg on üldiselt korras, kuid ka siin esineb väiksemaid eksimusi, peamiselt kokku- ja lahkukirjutamises, sõnade järjekorras ja lauseehituses, näit. lk. 70 soõip pre soõip;

lk. 2 soõip Jannseni preessa kui ka luuletöödest pre soõip Jannseni preessa-kui ka luuletöödest;

lk. 32, 60 soõpoeltoodud pre soõpoel mainitud.

Esineb halbu lauseid, näit.

lk. 5 "Et ta oli pärit Vändrast, siis on päris loomulik, Jannseni keeletarvitus esineb tugev vändra murraku mõju."

lk. 8 " Jannseni keele kohta võib öelda seda, et ta on väga ebajärjekindel: kord kirjutab nii, kord teisiti".

Kõigist soõpoel loetletud puudustest ja eksimustest hooldinata vastab sn. Reinbergi töö "Vändra murraku erijooni J.W.Jannseni keeletarvitus" diplomitööle esitatavatele nõuetele.

Tartus 26. mail 1957.a.

J. Soont.